

EDITORIAL

V roce 2010 představila Rachel Botsmanová koncept sdílení spotřebního zboží. Tzv. spoluspotřebitelství bylo záhy nato některými médii označeno za koncept, který může výrazně pozměnit realitu, již známe. Koncept sdílení nicméně nepřepisuje pouze svět konzumního zboží – stejně tak je možné vztáhnout jej na edukační realitu, respektive realitu škol, jejíž podobu již několik posledních dekad proměňuje. Kontrola nad výchovně vzdělávacím procesem totiž přestává být pomyslným majetkem školských institucí či jednotlivých učitelů, a čím dál více je naopak sdílena s dalšími aktéry, kteří se na životě školy podílejí, rodiči i samotnými žáky. To, že se jedná o proces, který se do každodenní reality škol významně promítá, přitom dokládají také studie aktuálního čísla časopisu *Studia paedagogica*.

Číslo otevírá longitudinální kvalitativní studie Dominika Dvořáka, Jana Vyhnáčka a Karla Starého. Trojice autorů z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání na případové studii žáka se speciálními vzdělávacími potřebami popisuje tzv. skrytý přechod mezi prvním a druhým stupněm základní školy, který poté srovnává s případem tzv. meziškolní mobility, přestupem mezi dvěma různými školami. Svou studii autoři přispívají do diskuse o možném pojetí inkluзивity i rizikovitosti tranzice u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Kromě toho se jim daří zachytit, jak významnou roli sehrává právě to, nakolik ne/dochází ke sdílení představ, požadavků a očekávání školy a rodiny.

Druhý článek nás zavádí do Poslanecké sněmovny České republiky. Irena Kašparová a Marie Láníková prezentují výsledky své diskurzivní analýzy poslanecké diskuse vztahující se k problematice individuálního vzdělávání na druhém stupni základních škol, jež probíhala v letech 2014 a 2015 a měla za výsledek opětovné zavržení legalizace této formy vzdělávání v rámci daného vzdělávacího stupně. Názorové tábory, které bylo možné v dané diskusi sledovat, autorky provazují s teorií modernity Petera Wagnera a ukazují tak, které pojetí se přibližuje tzv. organizované modernitě a které tzv. rozšířené liberální modernitě. Analýzou obsahu a významu uplatňovaných argumentů navíc dokládají, že jádrem sporu mezi zastánci a odpůrci individuálního vzdělávání není obsah kurikula či jeho kvalita, ale zejména ne/ochota sdílet kontrolu, která je v současném pojetí stále spíše centralizována a spjata s institucí školy.

Třetí studie Andrey Preissové Krejčí, Martiny Ciché a Jany Máčalové pojednává o tom, jak učitelé základních a středních škol popisují svá pojetí výuky multikulturní výchovy. Výsledky autorek přitom dokládají platnost tvrzení, že multikulturní výchova a její uchopení ve výuce jsou jednou z nejproblematictějších oblastí realizované školské reformy. Z výpovědí učitelů totiž vyplývá, že stávající podoba výuky přispívá spíše k utvrzování stereotypně připisovaných skupinových odlišností a k diferenciaci ve smyslu my vs. oni. Jedním z nejvýraznějších důvodů, jimiž učitelé oslabují možnosti svého působení na žáky, je přitom sdílení zodpovědnosti za multikulturní výchovu s rodinami žáků, jimž v tomto případě učitelé připisují větší váhu než své vlastní činnosti.

Čtvrtá studie z pera Petra Sucháčka pojednává o tom, jak se studentům učitelství Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v rámci jejich mikrovýstupů daří implementovat prvky dialogického vyučování. Vzhledem k tomu, že jedním z cílů dialogického vyučování je otevřít žákům prostor, aby mohli do výuky vnášet vlastní témata a vyjadřovat vlastní postoje, také v tomto případě je určujícím faktorem ochota studentů učitelství vzdálit se jednoznačně autoritativnímu uspořádání komunikace a namísto toho obsah výuky sdílet se žáky. Petr Sucháček ukazuje, proč se některým studentům při naplnění indikátorů dialogického vyučování daří, zatímco jiným nikoli. Dále vysvětluje, jakou roli sehrává podoba studentských příprav, a také poukazuje na to, jakým způsobem oni samotní ospravedlňují výslednou podobu své výuky, čímž přináší hodnotný příspěvek pojednávající nejen o komunikaci ve třídě, ale také o učitelské přípravě.

Následující studie Anny Římánkové a Martina Sedláčka vypovídá mimo jiné o sdílení, které lze považovat za nelegální. Autoři se totiž rozhodli věnovat problematice podvádění u žáků druhého stupně základních škol a škol středních, jehož frekvenci navíc ve svém kvantitativně orientovaném šetření spojili s dovednostmi autoregulace učení. Svými výsledky pak dokládají nejen to, které z autoregulačních dovedností s podváděním souvisejí a do jaké míry, ale také jakou roli sehrává pohlaví žáků či jejich klasifikace.

Historická studie Jiřího Zounka, Michala Šimáně a Dany Knotové, která tuto sekci uzavírá, pojednává o učitelské přípravě v rámci socialistického Československa. Na základě výpovědí žijících pamětníků se autorům podařilo zachytit centrálně řízené postupy vztahující se jak k přípravě učitelů, tak k jejich plánovanému působení v praxi, čímž tato studie působí jako pomyslná protiváha ke studiím předcházejícím.

Na otázky v rozhovoru Kláry Šedřové a Romana Švaříčka tentokrát odpovídal Adam Lefstein, profesor pedagogiky na Ben Gurionově univerzitě v Negevu, v Izraeli. Dotkl se přitom nejen problematiky metodologie výzkumu či přípravy pedagogických pracovníků, ale také otázky, jakým způsobem lze akademickou dráhu propojit s působením v oblasti vzdělávací politiky a jaká úskalí jsou s tím spojena.

Studentskou sekci v tomto čísle reprezentuje text Kristýny Pulišové, v němž autorka na základě kvalitativního výzkumného šetření pojednává o vztazích mezi učiteli prvního stupně základních škol a rodiči jejich žáků. Zaměřuje se přitom na vztahy s těmi rodiči, kteří jsou učiteli vnímáni jako potenciálně problémoví, a nastiňuje, jak učitelé nazírají důsledky takového vztahu pro svou vlastní činnost i pro vývoj další spolupráce rodiny a školy.

Tradiční tečku za celým číslem tvoří recenze, v níž Petr Sucháček podrobuje kritické analýze monografii *Z posluchárny za katedru. Mocenské vztahy ve výuce studentů učitelství* kolektivitu autorů v čele s Kateřinou Vlčkovou.

Budeme rádi, pokud vás aktuální číslo časopisu *Studia paedagogica* přiměje ke sdílení – přes všechna úskalí, která s sebou tento proces přináší.

*Poutavé čtení jménem celé redakce přeje
Zuzana Šalamounová*

